

Коломієць Наталія Андріївна
к.пед.н., доц. кафедри виховних технологій та педагогічної творчості
Уманського державного педагогічного університету ім. П. Тичини

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «ВЗАЄМОДІЯ»

В роботі систематизовано та проаналізовано погляди педагогів, психологів, дослідників щодо поняття взаємодії. Акцентовано увагу на особливостях, які виникають під час взаємодії суб'єктів освітнього процесу. На основі узагальнення підходів у психолого-педагогічній літературі уточнено сутність поняття «взаємодія», яка трактується як процес спільної комунікативної діяльності, який проявляється в обміні інформацією, в організації сумісних дій, у застосуванні індивідуальних внесків (надбань), спрямованих на розв'язання спільного питання, що має своїм результатом взаємозміни їхньої поведінки, діяльності, стосунків.

Ключові слова: взаємодія, педагогічна взаємодія, інтерактивна взаємодія, викладання, учіння, взаємоактивність, інтеракція, спілкування.

В работе систематизированы и проанализированы взгляды педагогов, психологов, исследователей относительно понятия взаимодействия. Акцентируется внимание на особенностях, которые возникают при взаимодействии субъектов образовательного процесса. На основе обобщения подходов в психолого-педагогической литературе уточнена сущность понятия «взаимодействие», которая трактуется как процесс совместной коммуникативной деятельности, проявляется в обмене информацией, в организации совместных действий, в применении индивидуальных взносов (достижений), направленных на решение общего вопроса, что имеет своим результатом взаимозменение их поведения, деятельности, отношений.

Ключевые слова: взаимодействие, педагогическое взаимодействие, интерактивное взаимодействие, преподавание, учение, взаимоактивность, интеракция, общение.

The views of teachers, psychologists, researchers on the concept of interaction were systematized and analyzed in the research. The emphasis is made on the

peculiarities that arise during the interaction of the parties in the educational process. It was determined that the category of interaction most fully reflects the nature of the pedagogical process, which is carried out at the intersection of two activity systems - teaching and learning. In modern didactics these categories are considered to be the interaction of two subjects of teaching: a teacher and a pupil. On the basis of the generalization of approaches in psychological and pedagogical literature, the essence of the concept of «interaction» is clarified, which is interpreted as the process of common communicative activity, which manifests itself in the exchange of information, in the organization of joint actions, in the application of individual contributions (achievements) aimed at solving a common issue, resulting in interchange of their behavior, activities and relationships. Interdisciplinary analysis of interaction allowed to go beyond the understanding of its structure as the influence of subjects on each other and to expand the interpretation to the sphere of social and pedagogical phenomena, in which the direct interactions in the classroom space receive continuation in the cause-and-effect relationships of actual life and potential development.

Key words: cooperation, pedagogical cooperation, interactive cooperation, teaching, learning, interactivity, interaction, communication.

Проблема взаємодії, взаємостосунків, як регулятора активності та діяльності між вчителями та учнями, займає одне із пріоритетних місць у розвитку креативної, самостійної особистості. Взаємодія як інтегруючий феномен реалізує себе у навчанні, вихованні, технологіях, методах і у відповідних організаційних формах й моделях. В суспільстві взаємодія – це система зв'язків і взаємодій між індивідами, соціальними групами, сукупність всіх соціальних відносин [15, с. 440].

З метою детального та глибшого вивчення сутності даної категорії ми звернулися до аналізу поглядів дослідників сучасності.

Аналіз сучасної педагогічної та психологічної літератури показує, що в сучасних умовах впровадження в практику навчання нових концепцій, які

пов'язані зі зміною освітньої парадигми на гуманістично орієнтовану, проблема психолого-педагогічної взаємодії розглядається у тісному взаємозв'язку з удосконаленням освітнього процесу. Впровадження особистісно-гуманістичних технологій в освітній процес відбувається за умови спільної діяльності вчителя та учнів, коли їхня спільна діяльність переходить на рівень взаємного прийняття та обміну цінностями, що забезпечується відповідним змістом та методами навчання.

Категорія взаємодії найбільш повно відображає характер педагогічного процесу, який здійснюється на перетині двох діяльнісних систем – викладання та учіння. В сучасній дидактиці ці категорії прийнято розглядати як взаємодією двох суб'єктів навчання: вчителя та учня. Процес навчання без синхронної діяльності цих суб'єктів неможливий. Як би активно не прагнув учитель викладати свій предмет, якщо при цьому він не забезпечив активну діяльність учнів, її мотивацію й організацію, процес навчання фактично не функціонує в зв'язку із відсутністю дидактичної взаємодії між носієм інформації (вчителем) та її споживачем (учнем) [3, с. 65]. Дитина з об'єкта взаємодії поступово перетворюється на повноправного партнера в спільній діяльності, особистість, яка не підлягає будь-яким маніпуляціям або прямому тиску з боку вчителя.

Поняття взаємодії, на думку сучасних дослідників, є універсальним. Накопичення і теоретичне осмислення досвіду педагогічної праці, виділення інтерактивності як його важливої ознаки сприяло розширенню поняття навчання, в якому взаємодія виступала в значенні невід'ємної властивості й есплікувалася в безпосередніх практичних узагальненнях. Воно в тому чи іншому вигляді присутнє у відображенні і концептуалізації контактів учителя й учнів [4; 23]. Тому досить обґрунтованим буде розгляд категорій «взаємодія» та «педагогічна взаємодія».

Результати аналізу теоретичних робіт свідчать про значну різноманітність підходів до визначення сутності цих понять.

Категорія «взаємодія», як явище складне та інтегруюче, потребує вивчення з точки зору різних дисциплін, розкриття його особливостей не тільки у філософії, а й в педагогіці, психології, педагогічній психології, соціології, соціальній психології. Міждисциплінарний аналіз взаємодії дає змогу вийти за межі розуміння її структури як впливу суб'єктів один на одного і розширити трактування до сфери соціально-педагогічних явищ, в яких безпосередні інтеракції в класно-урочному просторі отримують продовження в причинно-наслідкових зв'язках актуального буття і потенційного розвитку [5].

Згідно з «Філософським енциклопедичним словником» взаємодія – це категорія, що віддзеркалює процеси впливу різних об'єктів один на одного, їхню взаємозалежність, зміну стану та взаємоперехід, «народження» одним об'єктом іншого [24]. Якості об'єкта можуть проявитися і бути розкритими тільки у взаємодії з іншими об'єктами. Взаємодія є об'єктивною та універсальною формою руху, розвитку, що визначає існування і структурну організацію будь-якої матеріальної системи [20, с. 82].

Позитивна взаємодія виступає потужним мотивуючим чинником навчання, а організація належних взаємовідносин учнів у мікросередовищі – першочергове завдання, вирішення якого є необхідним для забезпечення високих результатів навчально-виховного процесу [11].